

Odnos temperamenta, mehanizama obrane i zlostavljanja u djetinjstvu s konzumacijom alkohola

---

Vaselek, Ivona

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:296316>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-13**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Diplomski sveučilišni jednopredmetni studij psihologije

**ODNOS TEMPERAMENTA, OBRAMBENIH STILOVA I
ZLOSTAVLJANJA U DJETINJSTVU S KONZUMACIJOM
ALKOHOLA**

Diplomski rad

Ivona Vaselek

Mentorica: doc. dr. sc. Ivana Marčinko

Osijek, 2023.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku
Filozofski fakultet Osijek
Odsjek za psihologiju
Diplomski sveučilišni jednopredmetni studij psihologije

Ivona Vaselek

**ODNOS TEMPERAMENTA, OBRAMBENIH STILOVA I
ZLOSTAVLJANJA U DJETINJSTVU S KONZUMACIJOM
ALKOHOLA**

Diplomski rad

Društvene znanosti, polje psihologija, grana klinička i zdravstvena psihologija

Mentorica: doc. dr. sc. Ivana Marčinko

Osijek, 2023.

IZJAVA

Izjavljujem s punom materijalnom i moralnom odgovornošću da sam ovaj rad samostalno napisao/napisala te da u njemu nema kopiranih ili prepisanih dijelova teksta tuđih radova, a da nisu označeni kao citati s navođenjem izvora odakle su preneseni.

Svojim vlastoručnim potpisom potvrđujem da sam suglasan/suglasna da Filozofski fakultet u Osijeku trajno pohrani i javno objavi ovaj moj rad u internetskoj bazi završnih i diplomskih radova knjižnice Filozofskog fakulteta u Osijeku, knjižnice Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku i Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu.

U Osijeku, 13.09.2023.

Ivona Vaselek, 0269101911

Sadržaj

Uvod	1
1.1 Temperament	2
1.2 Trauma u djetinjstvu	3
1.3. Obrambeni stil	4
Cilj istraživanja	5
Problem	5
Hipoteze	5
Metoda.....	6
Sudionici.....	6
Instrumenti.....	6
Postupak.....	9
Rezultati	9
Ograničenja i implikacije istraživanja.....	26
Zaključak	27
Literatura	28

Odnos temperamenta, obrambenih stilova i zlostavljanja u djetinjstvu s konzumacijom alkohola

Problem povećane konzumacije alkohola neiscrpna je tema brojnih istraživanja. Zbog konstantne spoznaje o raznim čimbenicima koji doprinose ovom problemu provedeno je istraživanje kojem je cilj bio ispitati odnos temperamenta, obrambenih stilova i zlostavljanja u djetinjstvu s konzumacijom alkohola. Istraživanje je provedeno online. U istraživanju je sudjelovalo 287 sudionika (128 muškog i 159 ženskog spola), u rasponu dobi od 18 do 78 godina. Za ispitivanje temperamenta korištena je *Skala temperamenta*, obrambenih stilova *Upitnik obrambenih stilova* dok je za ispitivanje traume u djetinjstvu korišten *Upitnik zlostavljanja u djetinjstvu*, a konzumacije alkohola *Skala konzumacije alkohola* preuzeta iz AUDIT upitnika. Hijerarhijskom regresijskom analizom na uzorku muškaraca utvrđeno je kako temperament nije značajan prediktor konzumaciji alkohola dok *fizičko* i *seksualno zlostavljanje* u djetinjstvu značajno doprinose konzumaciji alkohola. Također, dobiveno je kako korištenje *nezrelog obrambenog stila* kod muškaraca doprinosi povećanoj konzumaciji alkohola. Provedbom druge hijerarhijske regresijske analize na uzorku žena utvrđeno je kako dimenzija temperamenta *traženje novosti* doprinosi povećanoj konzumaciji alkohola. *Zanemarivanje i seksualno zlostavljanje* su oblici traume u djetinjstvu koji doprinose povećanoj konzumaciji alkohola. Kod obrambenih stilova, utvrđeno je kako jedino *zreli obrambeni stil* kod žena doprinosi konzumaciji alkohola. Općenito, trauma u djetinjstvu ima najveći doprinos konzumaciji alkohola u usporedbi s temperamentom i obrambenim stilovima.

Ključne riječi: temperament, obrambeni stilovi, trauma u djetinjstvu, konzumacija alkohola

The relationship between temperament, defensive styles and childhood abuse with alcohol consumption

The problem of increased alcohol consumption is an inexhaustible topic of numerous studies. Because of the awareness of the factors that contribute to alcohol dependency, the aim of the present study was to examine the relationship between temperament, defensive styles, and abuse in childhood with alcohol consumption. The research was conducted online, with 287 participants (128 men and 159 women), aged 18 to 78, taking part. *The Temperament Scale* was used to measure temperament, the *Defense Styles Questionnaire* was used to define defensive styles, the *Childhood Abuse Questionnaire* was used to detect the presence of childhood trauma, and the *Alcohol Consumption Scale* taken from the AUDIT questionnaire was used to detect the level of alcohol consumption. Hierarchical regression analysis on a sample of men revealed that temperament is not a significant predictor of alcohol consumption, while *physical* and *sexual abuse* in childhood significantly contributes to alcohol consumption. Also, it was found that the use of an *immature defensive style* in men contributes to increased alcohol consumption. By conducting a second hierarchical regression analysis on a sample of women, it was determined that the *novelty-seeking* temperament dimension contributes to increased alcohol consumption. *Neglect* and *sexual abuse* are forms of childhood trauma that contribute to increased alcohol consumption. Regarding defensive styles, it was found that only a *mature defensive style* in women contributes to alcohol consumption. Overall, childhood trauma has the greatest contribution to alcohol consumption compared to temperament and defensive styles.

Key words: temperament, defensive styles, childhood trauma, alcohol consumption

Uvod

Problem povećane konzumacije alkohola u današnjem društvu nije nepoznanica. Brojna su istraživanja o proučavanju čimbenika koji doprinose ovom problemu jer svakim novim istraživanjem istraživači dolaze do novih spoznaja. Veliki broj faktora koji utječu na konzumaciju alkohola i njihove moguće interakcije čine ovo područje nepresušnim izvorom novih spoznaja. Svjetska zdravstvena organizacija (WHO, 2001) definira prekomjernu konzumaciju alkohola kao „obrazac konzumacije koji povećava rizik od štetnih posljedica za korisnika i druge te rezultira posljedicama na fizičko i mentalno zdravlje“ (WHO, 2001, str. 5). Visoka prevalencija i negativni učinci uporabe alkohola sugeriraju da postoji potreba za boljim razumijevanjem mehanizama koji su u osnovi upotrebe alkohola (Lobo i sur., 2021).

Jedan od mehanizama koji doprinosi povećanoj konzumaciji alkohola je temperament. Točnije, dosadašnja istraživanja pokazala su kako određene dimenzije temperamenta doprinose konzumaciji alkohola (Henderson i sur., 1994). Također, iako se temperament smatra većinski urođenom karakteristikom, moguće je djelovanje okolinskih čimbenika na njega (Cloninger i sur., 2019) kao što je primjerice doživljena trauma u djetinjstvu. Vrsta traume, posebice u ranijoj dobi, uvelike utječe na preoblikovanje temperamenta u odrasloj dobi.

Doživljena trauma u djetinjstvu koja se odnosi na doživljeno *zlostavljanje (fizičko, emocionalno i seksualno)* i *zanemarivanje*, svakako ima utjecaj na konzumaciju alkohola u odrasloj dobi. Naime, trauma u djetinjstvu utječe na brojna životna područja odrasle osobe te se manifestira kroz razne psihološke i socijalne poteškoće. Neke od poteškoća su narušeni međuljudski odnosi, depresija te konzumacija većih količina alkohola (Karlović i sur., 2001).

Kako bi se osoba zaštitila od osjećaja anksioznosti i frustracije, koji mogu biti produkt neugodnih prijašnjih iskustava, koristi se nesvjesnim reakcijama. Točnije, osoba temeljem iskustava i urođenih karakteristika koristi određeni obrambeni stil (*zreli, nezreli* i/ili *neurotski*) kako bi riješila problem, umanjila stres ili iskrivila stvarnost situacije (Vaillant, 1977; prema Furnham, 2012). S obzirom na to, istraživanja pokazuju kako postoji značajna povezanost između *nezrelog* i *neurotskog obrambenog stila* s konzumacijom alkohola (Carrigan i sur., 1998; Evren i sur., 2012; Costa i Brody, 2013; Iwanicka i sur., 2017)

Iz mnoštva poznatih i manje poznatih faktora koji potencijalno doprinose upotrebi alkohola, ovo istraživanje će se usredotočiti na proučavanje odnosa temperamenta, obrambenih stilova i zlostavljanja u djetinjstvu s konzumacijom alkohola.

1.1 Temperament

Biopsihološki model ličnosti koji su razvili Cloninger i suradnici (1993) opisuje razvoj ličnosti kroz interakciju četiri dimenzije temperamenta i tri dimenzije karaktera. Dimenzije temperamenta su emocionalne strukture koje se očituju kao posebni bihevioralni obrasci te su odgovor na novost, opasnost/kaznu i nagradu. One su *traženje novosti*, *izbjegavanje štete*, *ovisnost o nagradi* i *ustrajnost*. *Traženje novosti* odnosi se na sklop navika koje aktiviraju ponašanje u nepoznatim situacijama te je popraćeno emocijom bijesa. Osobe koje su visoko na ovoj dimenziji su radoznale i impulzivne dok su osobe koje su nisko na ovoj dimenziji štedljive i ravnodušne. *Izbjegavanje štete* odnosi se na prekid ponašanja koje je izazvano emocijom straha. Osobe koje postižu visok rezultat na ovoj dimenziji su pesimistične, nesigurne i povučene dok su osobe koje postižu niske rezultate na ovoj dimenziji optimistične, otvorene i sklone riziku. *Ovisnost o nagradi* odnosi se na ponašanje koje je nekada bilo nagrađivano, ali više nije. Osobe koje postižu visoke rezultate na ovoj dimenziji su privržene i sentimentalne, dok su osobe koje postižu niže rezultate na ovoj dimenziji samostalne, praktične i povučene. *Ustrajnost* se često karakterizira kao perfekcionizam te se manifestira kroz ambiciju. Osobe koje su visoko na ovoj dimenziji su marljive, ali ponekad prelaze granice osobnih mogućnosti kako bi došle do zacrtanog cilja. Suprotno tomu, osobe nisko na ovoj dimenziji često odustaju od cilja zbog manjka predanosti radu. *Samousmjerenost*, *kooperativnost* i *samotranscedencija* dimenzije su karaktera. Budući da su pod konstantnim utjecajem kulture i okoline sklonije su češćim promjenama tijekom života (Cloninger, 1994).

Kada je riječ o konzumaciji alkohola, prethodna istraživanja pokazala su značajnu povezanost između pojedinih dimenzija temperamenta i povećane konzumacije alkohola. Naime, osobe koje izvještavaju o povećanoj konzumaciji alkohola često postižu više rezultate na dimenziji *traženja novosti*, a niže rezultate na dimenziji *izbjegavanja štete* i *ovisnost o nagradi*. Također, pokazalo se kako su osobe koje postižu takve rezultate najčešće muškarci koji su skloniji nagloj konzumaciji većih količina alkohola (Cloninger, 1987; prema Galen i sur., 1997).

Iako je temperament većim dijelom biološki uvjetovan i stabilan tijekom vremena (Cloninger, 1994) razni životni događaji, posebice oni iz djetinjstva, mogu utjecati na njega. Pokazalo se kako emocionalno nabijeni događaji u djetinjstvu, posebice oni neugodni, doprinose promjeni temperamenta u odrasloj dobi što se očituje u obrascima rizičnog ponašanja (Plomin i Dunn, 2013). Konzumacija alkohola jedan je od oblika rizičnog ponašanja koji može

biti produkt promjene temperamenta zbog doživljene traume u djetinjstvu kao što je zlostavljanje i/ili zanemarivanje (Horwitz i sur., 2001). Možemo pretpostaviti kako ovako doživljena trauma uvelike utječe na izraženost određenih dimenzija temperamenta što u konačnici može biti povezano s povišenom konzumacijom alkohola.

1.2 Trauma u djetinjstvu

Traumatski događaji u djetinjstvu uvelike utječu na razvoj slike o sebi, slike svijeta te na osjećaj sigurnosti u ostvarivanju odnosa s drugima (Pynoos i sur., 1996; prema Profaca i Arambašić, 2009). Također, posljedice traume ne utječu samo na interpersonalne odnose već i na ponašanje (Bowlby, 1973). Kako navode Profaca i Arambašić (2009), doživljena trauma u djetinjstvu ima velik utjecaj na kasniji život osobe što se očituje u emocionalnim, ponašajnim, zdravstvenim, socijalnim i kognitivnim poteškoćama.

Traumatsko iskustvo u djetinjstvu je svaki neugodan i stresan događaj koji prelazi granice uobičajenih ljudskih iskustava te ujedno narušava osjećaj kontrole nad vlastitim životom. Također, negativno se odražava na razvoj osobe, integritet i interpersonalne odnose. Traumatska iskustva u djetinjstvu najčešće su povezana sa *zlostavljanjem i/ili zanemarivanjem*, a odnose se na postupanje odraslih prema djeci i posljedice koje ta postupanja ostavljaju na dijete (Profaca, 2016). Svjetska zdravstvena organizacija (WHO, 1999) definirala je zlostavljanje u djetinjstvu kao „svaki oblik tjelesnog, emocionalnog i seksualnog zlostavljanja te zanemarivanja, nemarnog postupanja ili iskorištavanja djeteta koji ugrožava djetetov razvoj, zdravlje i dostojanstvo u kontekstu odnosa odgovornosti, povjerenja i moći“ (WHO, 1999, str. 15). Postoji *fizičko, emocionalno i seksualno zlostavljanje* te *fizičko i emocionalno zanemarivanje* (Karlović i sur., 2001) koji mogu biti doživljeni od članova obitelji ili se mogu vezati za osobe koje nisu dio obitelji (Putnam, 1997; prema Profaca i Arambašić, 2009).

Dosadašnja istraživanja pokazala su kako postoji povezanost između traumatskog iskustva u djetinjstvu i povećane konzumacije alkohola u odrasloj dobi (Schumacher i sur., 2006; Brady i Back, 2012; Schwandt i sur., 2013; Moustafa i sur., 2018). Također, pokazalo se kako se muškarci i žene razlikuju s obzirom na vrstu doživljenog zlostavljanja. Naime, prema rezultatima istraživanja Thompsona i suradnika (2004) muškarci su u djetinjstvu češće doživljavali *fizičko zlostavljanje* dok su žene češće doživljavale *emocionalno zlostavljanje*, a po pitanju *zanemarivanja i seksualnog zlostavljanja* ne postoji značajna razlika. Također, muškarci koji izvještavaju o doživljenom zlostavljanju i/ili zanemarivanju u djetinjstvu skloniji su korištenju raznih supstanci, impulzivnom ponašanju te povećanoj konzumaciji alkohola dok

su žene sklonije javljanju problema mentalnog zdravlja, razvoju depresije i konzumaciji alkohola (Thompson i sur., 2004; McCabe i sur., 2018).

U želji da se osoba zaštiti od neugodnih osjećaja i neadekvatnog ponašanja, koje je izazvano traumatskim iskustvom, odrednicama ličnosti i slično, koristi se raznim mehanizmima obrane. Pojedini mehanizmi obrane poželjniji su u odnosu na druge. Tako je dobiveno kako osobe s izraženim određenim dimenzijama temperamenta i doživljene traume češće koriste mehanizme obrane *nezrelog* i *neurotskog obrambenog stila* nego *zrelog obrambenog stila* (Evren i sur., 2012) te kako postoji povezanost tih oblika ponašanja s povećanom konzumacijom alkohola (Mulder i sur., 1996; Downey i Crummy, 2022).

1.3. Obrambeni stil

Poteškoće svakodnevnog funkcioniranja povezane su i s obrambenim stilom osobe, to jest, s *nezrelim* i *neurotskim oblikom* (Vulić-Prtorić, 2008). Freud, koji je i zaslužan za uvođenje obrambenih mehanizama u psihologiju (Allport, 1961; prema Kolenović-Đapo i sur., 2015) objasnio ih je kao „nesvjesne reakcije koje osobe koriste u svakodnevnim situacijama kako bi smanjile osjećaj anksioznosti“ (Freud, 1915; prema Cramer, 1998, str. 884). Prema Petzu (2005) „obrambeni mehanizmi su prirodene ili naučene reakcije koje za glavnu svrhu imaju smanjiti osjećaj unutarnje napetosti, ali to ne znači nužno da su uvijek društveno prihvatljive i pozitivne“ (Petz, 2005, str. 305-306). Skupovi obrambenih mehanizama čine obrambene stilove. Jednu od najpoznatiji taksonomija obrana ili obrambenih stilova predložio je Valliant (1977; prema Furnham, 2012). *Zrele obrane* odnose se na konstruktivno eliminiranje neugodnih misli i osjećaja, a usvojene su tijekom odrastanja. Primjerice, kroz humor, koji je jedan od mehanizama zrele obrane, osoba se može opustiti što joj omogućava da sagleda problem iz druge perspektive i što adekvatnije reagira. *Nezrele obrane* su u funkciji trenutnog otklanjanja stresa koji je uzrokovan vanjskim podražajem, a očituju se kroz mehanizam kao što je projekcija čime osoba svoje negativne osjećaje prebacuje na druge umjesto da ih prepozna kod sebe. *Neurotskim obranama* kratkoročno se dobiva privid o razrješenju problema primjerice putem potiskivanja ili ignoriranja neugodnih osjećanja i misli kako bi se izbjeglo suočavanje s njima. Također, osoba može primjenjivati različite obrambene stilove ovisno o stupnju razvoja u kojem se nalazi (Valliant, 1977; prema Furnham, 2012).

Kako Vulić-Prtorić (2008) navodi, *nezreli* i *neurotski obrambeni stil* najviše se vežu uz probleme svakodnevnog funkcioniranja, dok *zreli obrambeni stil* najviše doprinosi psihološkoj dobrobiti. Također, *zreli obrambeni stil* uključuje prihvatljivo ponašanje i lakšu prilagodbu

situaciji neovisno o njezinoj složnosti te se upravo zbog toga smatra normalnom, adaptivnom i učinkovitom metodom rješavanja i suočavanja s problemom (Dadsetan i sur., 2008). Budući da se *nezreli* i *neurotski obrambeni stil* opisuju kao neučinkovite metode rješavanja problema, često se vežu uz neadekvatne obrasce ponašanja kao što je konzumacija alkohola.

Evren i suradnici (2012) su u svom istraživanju pokazali kako osobe koje konzumiraju povećane količine alkohola često koriste *neurotski* i *nezreli obrambeni stil*. Budući da osobe koje su u djetinjstvu bile *zlostavljane* i/ili *zanemarivane* koriste najčešće *nezreli* i *neurotski obrambeni stil*, konzumacija alkohola za njih predstavlja bijeg od neugodnih emocija koje im izaziva prisjećanje na neugodno iskustvo (Simpson i Miller, 2002). Također, postoji pozitivna povezanost između *nezrelog obrambenog stila* i *traženja novosti* (Evren i sur., 2012).

Nadalje, utjecaj sociodemografskih faktora nije ostao nezabilježen u istraživanju problema konzumacije alkohola. Interakcija dobi, spola, stupnja obrazovanja te socioekonomskog statusa sa sva tri ranije spomenuta konstrukta (temperamenta, traume u djetinjstvu i obrambenih stilova) doprinosi količini konzumiranog alkohola (Donovan i sur., 1977; Carrigan i sur., 1998; Drapeau i sur., 2011; Sartor i sur., 2018; Larsson, 2023)

Cilj istraživanja

Cilj ovog istraživanja jest ispitati doprinos temperamenta, obrambenih stilova i zlostavljanja u djetinjstvu na konzumaciju alkohola u odrasloj dobi uz kontrolu sociodemografskih varijabli.

Problem

Ispitati doprinos dimenzija temperamenta (*traženja novosti, izbjegavanja štete, ovisnosti o nagradi, ustrajnosti*), obrambenih stilova (*zrelog, nezrelog i neurotskog*), traume u djetinjstvu (*fizičkog, seksualnog i emocionalnog zlostavljanje te zanemarivanja*) i sociodemografskih varijabli (*spol, dob, razina obrazovanja i socioekonomski status*) konzumaciji alkohola.

Hipoteze

1. Temperament osoba pridonijet će konzumaciji alkohola. Pretpostavlja se da će osobe izraženijeg *traženja novosti* te nižeg *izbjegavanja štete* izvještavati o učestalijoj konzumaciji alkohola nakon kontrole efekata sociodemografskih varijabli.

2. Obrambeni stil osobe pridonijet će konzumaciji alkohola. Pretpostavlja se da će osobe s *nezrelim* i *neurotskim* obrambenim stilom izvještavati o učestalijoj konzumaciji alkohola nakon kontrole efekata sociodemografskih varijabli.

3. Trauma u djetinjstvu pridonijet će konzumaciji alkohola. Pri tome:

a) Pretpostavlja se da će osobe s iskustvom svih oblika zlostavljanja te zanemarivanja izvještavati o učestalijoj konzumaciji alkohola nakon kontrole efekata sociodemografskih varijabli.

b) Pretpostavlja se da će trauma u djetinjstvu (*zlostavljanje i zanemarivanje*) imati veći doprinos konzumaciji alkohola u odnosu na temperament i obrambene stilove nakon kontrole efekata sociodemografskih varijabli.

Metoda

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 287 sudionika od čega 128 (44.6%) muškaraca i 159 (55.4%) žena. Raspon dobi sudionika kretao se od 18 do 78 godina ($M_{dob} = 44.29$, $SD_{dob} = 14.99$). Pri tome, njih 43 (15%) ima završenu osnovnu školu, 161 (56.1%) ima srednju stručnu spremu, 26 (9.1%) ima višu stručnu spremu dok 57 (19.9%) ima visoku stručnu spremu. Po pitanju socioekonomskog statusa (SES), 88 (30.7%) sudionika ima nizak SES, 51 (17.8%) ima ispodprosječan SES, 121 (42.2%) izvještava o prosječnom SES-u, 26 (9.1%) navodi iznadprosječan SES dok samo jedna osoba (0.3%) je izjavila kako ima visoki socioekonomski status.

Instrumenti

Sociodemografski upitnik konstruiran je za potrebe istraživanja u svrhu utvrđivanja demografskih karakteristika sudionika. Upitnikom su se prikupljali podaci o spolu, dobi, stupnju obrazovanja i socioekonomskom statusu.

Skale temperamenta (eng. *Temperament and Character Inventory-a -TCI; Cloninger i sur., 1993*) mjere individualne razlike u četiri dimenzije temperamenta (sveukupno 133 čestice): a) *traženju novosti* ("Često isprobavam nove stvari radi zabave ili zbog uzbuđenja, čak iako većina ljudi misli da je to gubitak vremena."), b) *izbjegavanju štete* ("Obično sam uvjeren da će sve proći dobro, čak i u onim situacijama koje druge ljude zabrinjavaju."), c) *ovisnosti o*

nagradi ("Obično stvari radim na svoj način radije nego da popuštam željama drugih ljudi."), d) *ustrajnosti* ("Više volim izazovne nego lagane poslove."). Zadatak sudionika je da na skali odgovora procijene u kojoj mjeri se određena čestica odnosi na njih, pri čemu 1 označava tvrdnju „potpuno netočno“, a 5 „potpuno točno“. Ukupan rezultat formira se za svaku skalu zbrajanjem svih odgovora, pri čemu viši rezultat ukazuje na veću zastupljenost pojedine dimenzije temperamenta. Skale su već ranije prevedene i korištene u istraživanjima na hrvatskom uzorku (Marčinko i Ajduković, 2013). U ovom istraživanju unutarnja pouzdanost za *skalu traženja novosti* iznosi .48, za *skalu izbjegavanja štete* .74, za *skalu ovisnosti o nagradi* .49 i .83 za *skalu ustrajnosti*

Upitnik obrambenih stilova (engl. *Defense Style Questionnaire (DSQ-40)*; Andrews i sur., 1993) je mjera samoprocjene od 40 čestica kojom se ispituju svjesni aspekti 20 obrambenih mehanizama raspodijeljenih u tri obrambena stila: *zreli*, *nezreli* i *neurotski*. *Zrele obrane* su: sublimacija („Kada sam pod stresom, svoje neugodne osjećaje izrazim kroz umjetnost kako bih ih pokazao na pozitivan način“), humor („Iako smo kolege i ja pod velikim stresom na poslu, često se šalimo kako bismo si olakšali situaciju“), anticipacija („Iako sam svjesna da će sutrašnji dan biti stresan, unaprijed sam si osmislila plan kako ću se nositi s tim i ostati što smirenija“), supresija („Trenutno nisam raspoložena za sukob tako da ću svoje osjećaje zadržati za sebe i o tome razgovarati kasnije kada bude prikladnije vrijeme“) . *Neurotskim obranama* pripadaju: negiranje („To što sam dobio otkaz neće niti malo utjecati na ostale segmente mog života“), pseudoaltruizam („Uvijek sam tu za druge pa čak kada sam umorna i treba mi pomoć jer ipak je najvažnije da su drugi sretni“), idealizacija („Ova osoba je najsavršenija na cijelom svijetu, jednostavno nema niti jedne mane“), reaktivna formacija („Osjećam toliku ljutnju prema toj osobi, ali neću je pokazati niti ću išta reći po tom pitanju“). *Nezrele obrane* obuhvaćaju: projekcija („Svi oko mene su nesposobni i ne znaju što rade“), pasivna agresija („Ova odluka je sjajna. Sigurna sam da će nam svima super ići“), acting out („Razbijam stvari oko sebe kada me preplave emocije“), izolacija („Svi su ionako bolji od mene pa im ne želim dosađivati svojim prisustvom.“), devaluacija („Ništa što radim nije dobro, totalni sam gubitnik“), autistične fantazije („Najbolje da se odselim na pusti otok i tamo bi mi bio najbolje“), poricanje („Pijem samo kada sam s društvom tako da to nije nikakav problem“), premještanje („Svoje frustracije od kuće iskaljujem na kolegama na poslu“), disocijacija („Svi ovi problemi se događaju nekom drugom, a ja uopće tu nisam prisutna.“), raščlanjivanje („Toliko sam bijesan da su mi svi neprijatelji sad.“), racionalizacija („Sigurno nisu prepoznali moj puni potencijal pa nisam dobila posao, ali ionako bih bila nesretna da radim tamo“), somatizacija („Imam konstantne

glavobolje, ali to nije važno. Vjerojatno sam malo iscrpljena.“) (Lyke, 2016). Zadatak sudionika je procijeniti u kojoj se mjeri pojedina tvrdnja odnosi na njega na ljestvici Likertovog tipa od 1 (uopće se ne slažem) do 9 (u potpunosti se slažem). Ukupni rezultat za svaku subskalu formira se kao zbroj sudionikovih odgovora zasebno za svaki obrambeni stil (Vulić-Prtorić, 2008). Viši rezultat znači veću korištenost određenog obrambenog stila. Upitnik je ranije korišten u istraživanju na hrvatskom uzorku (Vulić-Prtorić, 2008). Koeficijenti unutarnje pouzdanosti u našem istraživanju za subskalu *zrelog obrambenog stila* iznosi .75, za *subskalu neurotskog obrambenog stila* .67, a *nezrelog obrambenog stila* .91.

Skala konzumacije alkohola preuzeta iz AUDIT upitnika (engl. *Alcohol Use Disorders Identification Test, WHO, 1993*), odnosi se na provjeru prisutnosti rizične konzumacije alkohola. Zadatak sudionika je da na tri tvrdnje („Koliko često konzumirate alkoholna pića?“, „Koliko standardnih pića popijete kada pijete?“ i „Koliko često popijete 4 ili više standardnih pića u nekoj prigodi?“) označe u kojoj mjeri se one odnose na njega/nju tako što će davati odgovore u rasponu koji predstavljaju nisku konzumaciju alkohola (nikada/1 ili 2) do onih koji se odnose na visoku konzumaciju alkohola (skoro svaki dan/10 i više pića). Ukupan rezultat za *Skalu konzumacije alkohola* dobiva se međusobnim zbrajanjem svih bodova na pitanjima te se zbroj kreće u rasponu od 0 do 12 bodova, a veći rezultat upućuje na veću konzumaciju alkohola. Skala je korištena u prijašnjim istraživanjima na hrvatskom uzorku (Špehar, 2019). Cronbach alpha na našem uzorku iznosi .95.

Upitnik zlostavljanja u djetinjstvu (Karlović i sur., 2001) ispituje *fizičko, seksualno i emocionalno zlostavljanje, zanemarivanje te svjedočenje zlostavljanju u obitelji*. Za potrebe ovog istraživanja koristile su se skale za *doživljeno fizičko i emocionalno zlostavljanje, seksualno zlostavljanje kod muškaraca i seksualno zlostavljanje kod žena* te *zanemarivanje*. Sudionik bilježi odgovore na skali odgovora od tri stupnja (od 1 – nikad, do 3 – često). Rezultati se formiraju kao zbroj sudionikovih odgovora zasebno za svaki oblik zlostavljanja pri čemu veći rezultat ukazuje na veću zastupljenost pojedinih oblika zlostavljanja, odnosno zanemarivanja. Upitnik je ranije korišten na hrvatskom uzorku (Karlović i sur., 2001). Za potrebe ovog istraživanja, instrument je prilagođen na način na koji ispituje prisutnost određenog oblika zlostavljanja općenito u pojedinčevom životu neovisno od koga je doživljen. Koeficijent unutarnje pouzdanosti na našem uzorku istraživanju za *skalu fizičkog zlostavljanja* iznosi .87, za *skalu seksualnog zlostavljanja* .98 za žene i .94 za muškarce, za *skalu emocionalnog zlostavljanja* .87 i za *skalu zanemarivanja* .93.

Postupak

Istraživanje je provedeno online na društvenim mrežama (Facebook i Instagram) gdje je objavljen poziv za sudjelovanje u istraživanju. U okviru opće upute sudionicima se naveo cilj istraživanja te se napomenulo kako je istraživanje dobrovoljno, anonimno i da mogu odustati u svakom trenutku te kako će se podaci obrađivati na grupnoj razini i koristiti isključivo u znanstveno-istraživačke svrhe. Također, na samom početku navedeno im je kako, zbog osjetljivosti tematike istraživanja, neka pitanja mogu izazvati neugodne emocije te su im ponuđeni kontakti službi i internetske stranice na kojima mogu pronaći psihološku pomoć u blizini mjesta njihovog stanovanja kao i kontakte nekih hitnih psiholoških službi u svojoj okolini kojima se mogu obratiti ako to budu željeli. Redoslijed rješavanja upitnika bio je sljedeći: *Sociodemografski upitnik*, *Skale temperamenta preuzete iz TCI-a*, *Upitnik obrambenih stilova*, *Skala kontumacije alkohola preuzeta iz AUDIT-a* i *Upitnik zlostavljanja u djetinjstvu* kako bi se utjecaj potencijalnih pristranih odgovora u nekim upitnicima sveo na minimum. Ispunjavanje upitnika trajalo je u prosjeku 15-20 minuta. Na kraju istraživanja ponovili su se kontakti službi za psihološku pomoć te kontakt istraživačice ako imaju dodatna pitanja vezana uz istraživanje.

Rezultati

Provjera normaliteta distribucije, prije provedbe statističke obrade, važan je korak za utvrđivanje opravdanosti korištenja parametrijskih analiza. Kako bi se utvrdio normalitet distribucije korišten je Kolmogorov-Smirnov (K-S) test na varijablama važnima za istraživanje. Provedeni test pokazao je kako sve varijable, osim *neurotskog obrambenog stila*, statistički značajno odstupaju od normalne distribucije. Budući da brojni autori navode kako je taj test prestroga mjera koja je osjetljiva na broj sudionika i ekstremne rezultate (Field, 2013), dodatno su provjereni stupnjevi asimetričnosti i spljoštenosti distribucije kao i vizualna inspekcija histograma (Ivanec i sur., 2012). Prema Klineu (1998), ukoliko su stupnjevi spljoštenosti unutar parametara +/- 10, a stupnjevi asimetričnosti unutar parametara +/- 3, opravdano je koristiti parametrijske metode. Vodeći se time, dobiveni stupnjevi spljoštenosti i asimetričnosti testiranih varijabli kreću se unutar navedenih parametara što je potvrdila i vizualna inspekcija histograma koji teže ka normalnoj distribuciji. Stoga se pretpostavlja kako prethodno navedena odstupanja neće značajno utjecati na obradu podataka te je korištenje parametrijske analize opravdano.

Sljedeća je bila deskriptivna analiza podataka u kojoj su izračunate aritmetičke sredine, standardne devijacije te ostvarene i teorijske minimalne i maksimalne postignute vrijednosti za sve varijable istraživanja (Tablica 1).

Tablica 1

Deskriptivna statistika varijabli korištenih u istraživanju

	M	SD	P min	P max	T min	T max
Traženje novosti (<i>N</i> =287)	103.88	11.08	70	135	35	175
Izbjegavanje štete (<i>N</i> =287)	97.23	14.89	41	142	33	165
Ovisnost o nagradi (<i>N</i> =287)	92.01	10.40	59	124	30	150
Ustrajnost (<i>N</i> =287)	106.69	18.33	56	162	35	175
Zreli obrambeni stil (<i>N</i> =287)	43.34	12.88	9	70	8	72
Nezreli obrambeni stil (<i>N</i> =287)	114.28	37.68	26	203	24	216
Neurotski obrambeni stil (<i>N</i> =287)	38.86	11.60	10	66	8	72
Zanemarivanje (<i>N</i> =287)	9.61	3.81	5	15	5	25
Fizičko zlostavljanje (<i>N</i> =287)	7.68	2.81	4	12	4	12
Emocionalno zlostavljanje (<i>N</i> =287)	14.41	4.04	7	21	7	21
Seksualno zlostavljanje (žene) (<i>N</i> =159)	20.08	8.94	13	39	13	39
Seksualno zlostavljanje (muškarci) (<i>N</i> =128)	23.59	7.61	12	36	12	36
Konзумacija alkohola (<i>N</i> =287)	7.21	4.46	0	12	0	12

Napomena. M – aritmetička sredina; SD – standardna devijacija; P min – postignuti minimum; P max – postignuti maksimum; T min – teorijski minimum; T max – teorijski maksimum

Prema dobivenim deskriptivnim podacima sudionici na dimenzijama temperamenta ostvaruju rezultate u granicama visokog prosjeka. Najviše postignute srednje vrijednosti su na skalama *traženja novosti* i *ustrajnost*. Budući da su i postignute maksimalne vrijednosti blizu

teorijskim maksimalnih vrijednosti na skali *traženja novosti*, osobe koje su odgovarale u skladu s dobivenim podacima mogu se opisati kao vrlo impulzivne, radoznale i entuzijastične. Nadalje, povišeni rezultati na dimenziji *ustrajnost* ukazuju da su te osobe u istraživanju sklone pretjeranom perfekcionizmu i ambicioznosti (Cloninger i sur., 1993).

Srednje vrijednosti na upitniku obrambenih stilova ukazuju kako je veći dio ispitanika više sklon korištenju *nezrelog obrambenog stila*, a manje *zrelog obrambenog stila*. Prosječne niske srednje vrijednosti uočene su u sklonosti korištenja *neurotskog obrambenog stila*.

Na temelju rezultata na upitniku zlostavljanja u djetinjstvu vidljivo je kako su na svim skalama postignuti minimalni rezultati dok su za sve skale, osim *zanemarivanja*, postignuti i maksimalni rezultati. Općenito, može se zaključiti kako je većina sudionika manje doživljavala *zanemarivanje* i *fizičko zlostavljanje*, umjereno doživljavala *emocionalno zlostavljanje* te je *seksualno zlostavljanje* bilo najzastupljenije. Na skali *seksualno zlostavljanje - muškarci* uočene su nešto više srednje vrijednosti u odnosu na skali *seksualno zlostavljanje - žene*. Također, na skalama seksualnog zlostavljanja prisutne su više vrijednosti u odnosu na ostale oblike zlostavljanja što upućuje na to kako je ta vrsta zlostavljanja češća od ostalih oblika zlostavljanja koji su ispitivani.

Na skali *konzumacija alkohola* ostvaren je minimalni i maksimalni rezultat. Dobivena srednja vrijednost u skladu je s prijašnjim istraživanjima (Špehar, 2019; Kutnjak, 2020) te njezina blaga povišenost pokazuje da su sudionici skloniji konzumaciji većih količina alkohola.

Kako bi se utvrdila povezanost između korištenih varijabli, izračunati su Pearsonovi koeficijenti korelacije. Obzirom da u istraživanju koristimo dvije skale za ispitivanje seksualnog zlostavljanja, jednu za muški, a drugu za ženski spol, korelacije između varijabli su utvrđene na subuzorku muških sudionika (Tablica 2) te na subuzorku sudionica ženskog spola (Tablica 3). U tu svrhu, kodirane su slijedeće varijable: obrazovanje (1 = završena osnovna škola, 2 = srednja stručna sprema, 3 = viša stručna sprema, 4 = visoka stručna sprema i više) i socioekonomski status (1 = nizak, 2 = ispodprosječan, 3 = prosječan, 4 = iznadprosječan, 5 = visok).

Tablica 2*Koeficijenti korelacije između ispitanih varijabli za muškarce (N=128)*

Varijable	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1. Dob	1														
2. Razina obrazovanja	-.257**	1													
3. Socioekonomski status	-.261**	.614**	1												
4. Traženje novosti	.225*	-.412**	-.422**	1											
5. Izbjegavanje štete	.074	-.374**	-.322**	.263**	1										
6. Ovisnost o nagradi	.109	.193*	.244**	-.171	-.392**	1									
7. Ustrajnost	-.148	.410**	.441**	-.286**	-.498**	.314**	1								
8. Zanemarivanje	.046	-.532**	-.593**	.347**	.412**	-.331**	-.306**	1							
9. Fizičko zlostavljanje	.085	-.452**	-.546**	.283**	.385**	-.253**	-.287**	.874**	1						
10. Emocionalno zlostavljanje	.059	-.374**	-.459**	.246**	.299**	-.244**	-.213*	.797**	.813**	1					
11. Seksualno zlostavljanje	.109	-.559**	-.648**	.312**	.412**	-.288**	-.304**	.827**	.821**	.678**	1				
12. Zreli obrambeni stil	.036	.014	.019	-.048	-.155	.134	.280**	-.082	-.119	-.177*	-.011	1			
13. Neurotski obrambeni stil	-.023	-.140	-.179*	-.041	.077	-.057	.087	.120	.066	-.063	.255**	.597**	1		
14. Nezreli obrambeni stil	.063	-.312**	-.295**	.211*	.138	-.057	-.007	.284**	.263**	.084	.386**	.630**	.737**	1	
15. Količina konzumacije alkohola	.202*	-.565**	-.640**	.318**	.307**	-.266**	-.341**	.735**	.747**	.576**	.816**	.040	.212*	.418**	1

Napomena: ** $p < .01$; * $p < .05$

U Tablici 2 vidljivo je kako se korelacije kreću od niskih do visokih. Koeficijenti korelacije prikazuju značajnu povezanost s kriterijem istraživanja u očekivanom smjeru. Sociodemografski podaci kao što su *dob*, *razina obrazovanja* i *socioekonomski status* prikazuju značajnu povezanost s kriterijskom varijablom. Točnije, pozitivna korelacija *dobi* s kriterijem ukazuje na tendenciju da muškarci starije životne dobi konzumiraju veću količinu alkohola. Negativna značajna povezanost prisutna je između *obrazovanja* i kriterijske varijable što ukazuje na činjenicu da su muškarci nižeg obrazovnog statusa skloniji većim količinama konzumacije alkohola. Također, negativna značajna povezanost između *socioekonomskog statusa* i konzumacije alkohola ukazuje na spoznaju kako su muškarci ispodprosječnog *socioekonomskog statusa* skloniji konzumaciji veće količine alkohola.

Dimenzije temperamenta pokazuju značajnu povezanost s kriterijem. Muškarci koji izvještavaju o prisutnosti visokog *traženja novost* i *izbjegavanja štete* skloniji su većoj konzumaciji alkohola. Nadalje, negativna povezanost *ovisnosti o nagradi* i *ustrajnosti* s kriterijskom varijablom ukazuju na činjenicu kako su muškarci s nisko prisutnim ponašanjem karakterističnim za ove dvije dimenzije skloni većim količinama alkohola.

Visoke razine pozitivne povezanosti svih varijabli traume u djetinjstvu (*fizičko, emocionalno* i *seksualno zlostavljanje te zanemarivanje*) s konzumacijom alkohola ukazuju da s visokom razinom ovih oblika zlostavljanja i zanemarivanja dolazi veća konzumacija alkohola.

Zreli obrambeni stil nije značajno povezan s kriterijskom varijablom dok su *nezreli* i *neurotski obrambeni stil* značajno povezani s kriterijem. *Neurotski obrambeni stil* nisko pozitivno je povezan s količinom konzumacije alkohola dok je srednje visoka pozitivna povezanost uočena kod *nezrelog obrambenog stila* i konzumacije alkohola. Ovo ukazuje na činjenicu da muškarci koji najčešće koriste *nezreli obrambeni stil* skloniji su većim količinama konzumacije alkohola.

Također, utvrđena je negativna značajna povezanost između *obrazovanja*, *socioekonomskog statusa* i *nezrelog obrambenog stila* što ukazuje da su muškarci nižih razina obrazovanja i ispodprosječnog socioekonomskog statusa skloniji korištenju nezrelog obrambenog stila.

Tablica 3*Koeficijenti korelacije između ispitanih varijabli za žene (N=159)*

Varijable	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
1. Dob	1														
2. Razina obrazovanja	-.256**	1													
3. Socioekonomski status	-.353**	.669**	1												
4. Traženje novosti	.107	-.327**	-.288**	1											
5. Izbjegavanje štete	-.100	-.147	-.208**	-.186*	1										
6. Ovisnost o nagradi	-.015	.138	.288**	-.130	-.128	1									
7. Ustrajnost	-.101	.348**	.444**	-.292**	-.482**	.309**	1								
8. Zanimanje	.248**	-.535**	-.781**	.304**	.221**	-.347**	-.496**	1							
9. Fizičko zlostavljanje	.339**	-.527**	-.770**	.259**	.152	-.299**	-.410**	.881**	1						
10. Emocionalno zlostavljanje	.129	-.390**	-.546**	.212**	.202*	-.290**	-.375**	.779**	.749**	1					
11. Seksualno zlostavljanje	.312**	-.587**	-.817**	.308**	.161*	-.329**	-.467**	.891**	.851**	.632**	1				
12. Zreli obrambeni stil	.111	-.098	-.168*	-.064	-.134	-.091	.084	.018	.036	-.019	.127	1			
13. Neurotski obrambeni stil	-.031	-.149	-.104	-.019	-.028	.055	.058	-.038	-.080	-.073	.068	.604**	1		
14. Nezreli obrambeni stil	.046	-.426**	-.523**	.181*	.121	-.299**	-.229**	.414**	.340**	.261**	.488**	.617**	.626**	1	
15. Količina konzumacije alkohola	.308**	-.559**	-.808**	.407**	.090	-.261**	-.425**	.835**	.771**	.561**	.900**	.214**	.102	.539**	1

Napomena: ** $p < .01$; * $p < .05$

U Tablici 3 vidljivo kako se korelaciju kreću od niskih do visokih vrijednosti. Koeficijenti korelacije prikazuju značajnu povezanost s kriterijem istraživanja u pretežito očekivanom smjeru. Sociodemografski podaci kao što su *dob*, *razina obrazovanja* i *socioekonomski status* prikazuju značajnu povezanost s kriterijskom varijablom. Pozitivna korelacija *dobi* s kriterijem ukazuje na tendenciju da se s povećanjem dobi kod žena povećava i količina konzumacije alkohola. Negativna značajna povezanost prisutna je između *obrazovanja* i kriterijske varijable što ukazuje na činjenicu da su žene nižeg obrazovnog statusa sklonije većim količinama konzumacije alkohola.

Većina dimenzija temperamenta pokazuju značajnu povezanost s kriterijem. Osobe koje izvještavaju o prisutnosti visokog *traženja novost* sklonije su većoj konzumaciji alkohola. Nadalje, negativna povezanost *ovisnosti o nagradi* i *ustrajnosti* s kriterijskom varijablom ukazuju na činjenicu da osobe koje su nisko prisutnih ponašanja karakterističnih za ove dvije dimenzije sklone većim količinama alkohola. *Izbjegavanje štete* kod žena nije se pokazalo značajno povezanim s konzumacijom alkohola.

Izrazito visoke razine pozitivne povezanosti svih varijabli traume u djetinjstvu (*fizičko*, *emocionalno* i *seksualno zlostavljanje te zanemarivanje*) s konzumacijom alkohola ukazuju na visoku učestalost spomenutih oblika zlostavljanja i zanemarivanja kod osoba visoke konzumacije alkohola.

Zreli i *nezreli obrambeni stil* pokazali su se značajno povezanim s kriterijem dok se *neurotski obrambeni stil* nije pokazao značajno povezan s kriterijem. *Zreli obrambeni stil* nisko pozitivno je povezan s količinom konzumacije alkohola dok je srednja pozitivna povezanost uočena kod *nezrelog obrambenog stila* i konzumacije alkohola. Ovo ukazuje na činjenicu da su žene koje češće koriste *nezreli obrambeni stil* sklonije većim količinama konzumacije alkohola.

S obzirom na dobivene rezultate i postavljene hipoteze kako bismo utvrdili doprinos temperamenta, traume u djetinjstvu i obrambenog stila konzumaciji alkohola provedene su dvije hijerarhijske regresijske analize, posebno za muške i posebno za ženske sudionike. Tablica 4 prikazuje nalaze utvrđene na muškarcima dok Tablica 5 prikazuje nalaze dobivene na ženskim sudionicima. U analizama su kontrolirani efekti sociodemografskih varijabli koje su pokazali značajnu korelaciju s varijablama od interesa. Nadalje, Field (2013) navodi kako je prije provedbe regresijske analize potrebno utvrditi postoji li među prediktorima

multikolinearnost te je potrebno da preduvjet o nezavisnosti reziduala bude zadovoljen. Dobiveni rezultati ukazuju kako su faktor tolerancije (eng. *Tolerance*) svih prediktora veće od 0.1, a faktor inflacije varijance (eng. Variance inflation factor/VIF) vrijednosti manje od 10, čime je utvrđeno kako između prediktora u oba slučaja ne postoji multikolinearnost (Field, 2013). Vrijednost Durbin-Watson testa u modelu za muškarce je 2.03 dok je za žene 1.76 što je u okvirima preporučenih vrijednosti (Ivanec i sur., 2012).

Tablica 4

Rezultati hijerarhijske regresijske analize kod ispitivanja doprinosa temperamenta, traume u djetinjstvu i obrambenog stila na konzumaciju alkohola uz kontrolu sociodemografskih varijabli na muškim sudionicima (N = 128)

Prediktori	Konzumacija alkohola			
	R ²	ΔR ²	F	β
1. korak	.46		34.83**	
Dob				.01
Obrazovanje				-.27*
Socioekonomski status				-.47**
2. korak	.47	.01	.66	
Traženje novosti				-.01
Izbjegavanje štete				.03
Ovisnost o nagradi				-.10
Ustrajnost				.01
3. korak	.73	.26	28.60**	
Zanemarivanje				.09
Fizičko zlostavljanje				.30*
Emocionalno zlostavljanje				-.14
Seksualno zlostavljanje				.49**
4. korak	.75	.02	2.16	
Zreli obrambeni stil				.02
Neurotski obrambeni stil				-.10
Nezreli obrambeni stil				.18*

Napomena: ** $p < .01$; * $p < .05$; R² = ukupni doprinos objašnjenjnoj varijanci; ΔR² =doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenjnoj varijanci; F - F-omjer; β –vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta

Iz rezultata hijerarhijske regresijske analize (HRA) na muškom uzorku vidljivo je kako sociodemografski podaci objašnjavaju 43% varijance kriterija. Uvođenjem varijabli temperamenta u drugom koraku dodatno je objašnjeno 1% varijance kriterija, ali njihov doprinos nije statistički značajan. Uvođenjem varijabli traume u djetinjstvu u trećem koraku dodatno je objašnjeno 26% varijance. Kada se u četvrtom koraku uvrste varijable obrambenih silova objašnjeno je dodatnih 1% varijance kriterija, ali u ovom slučaju njihov doprinos nije se pokazao statistički značajan iako se *nezreli obrambeni stil* pokazao samostalno značajnim prediktorom konzumaciji alkohola.

U prvom koraku HRA značajni negativni prediktori konzumacije alkohola kod muškaraca pokazali su se *obrazovanje* i *socioekonomski status* što znači da su muškarci nižih razina obrazovanja, ispodprosječnog i niskog socioekonomskog statusa izvještavali o većim količinama konzumacije alkohola. *Dob* se nije pokazala značajnim prediktorom.

U dugom koraku uključile su se dimenzije temperamenta. Od četiri dimenzije temperamenta niti jedna se nije pokazala značajnim prediktorom povećanoj konzumaciji alkohola kod muškaraca. S obzirom na dobivene podatke, može se reći kako je prva hipoteza u ovom slučaju odbačena.

Uvrštavanjem varijabli traume u djetinjstvu (*zanemarivanje*, *fizičko zlostavljanje*, *emocionalno zlostavljanje*, *seksualno zlostavljanje*) u trećem koraku varijabla *fizičko zlostavljanje* pokazala se prediktorom konzumacije alkohola što znači da su muškarci koji su u djetinjstvu bili fizički zlostavljani od strane odraslih izvještavali o većim konzumacijama alkohola u odrasloj dobi. Također, utvrđen je značajan doprinos *seksualnog zlostavljanja* na konzumaciju alkohola. Muškarci koji su u djetinjstvu doživjeli seksualno zlostavljanje izvještavali su o konzumaciji većih količina alkohola u odrasloj dobi. *Emocionalno zlostavljanje* i *zanemarivanje* nisu se pokazali značajnim prediktorima konzumacije alkohola. Dobiveni rezultati djelomično su u skladu s prvim dijelom treće hipoteze

U četvrti korak uvrštene su varijable obrambenih stilova (*zreli*, *neurotski* i *nezreli*). Jedinim značajnim prediktorom konzumacije alkohola kod muškaraca pokazao se *nezreli obrambeni stil*. Točnije, muškarci koji koriste nezreli obrambeni stil izvještavali su o većim konzumacijama alkohola. Temeljem dobivenih rezultata, druga hipoteza djelomično se prihvaća.

Tablica 5

Rezultati hijerarhijske regresijske analize kod ispitivanja doprinosa temperamenta, traume u djetinjstvu i obrambenog stila na konzumaciju alkohola uz kontrolu sociodemografskih varijabli za ženske sudionice Fp (N = 159)

Prediktori	Konzumacija alkohola			
	R ²	ΔR ²	F	β
1. korak	.65		97.47**	
Dob				.03
Obrazovanje				-.03
Socioekonomski status				-.78**
2. korak	.69	.04	4.66**	
Traženje novosti				.16**
Izbjegavanje štete				-.08
Ovisnost o nagradi				-.01
Ustrajnost				-.09
3. korak	.86	.17	41.24**	
Zanemarivanje				.25*
Fizičko zlostavljanje				-.09
Emocionalno zlostavljanje				-.07
Seksualno zlostavljanje				.63**
4. korak	.87	.01	6.10**	
Zreli obrambeni stil				.12*
Neurotski obrambeni stil				-.08
Nezreli obrambeni stil				.12

Napomena: ** $p < .01$; * $p < .05$; R² = ukupni doprinos objašnjenjnoj varijanci; ΔR² =doprinos pojedine grupe prediktora objašnjenjnoj varijanci; F - F-omjer; β –vrijednost standardiziranog regresijskog koeficijenta

Nadalje, u Tablici 5 prikazani su rezultati hijerarhijske regresijske analize (HRA) na subuzorku žena. Vidljivo je kako sociodemografski podaci objašnjavaju 65% varijance kriterija. Uvođenjem varijabli temperamenta u drugom koraku dodatno je objašnjeno 4% varijance kriterija dok je uvođenjem varijabli traume u djetinjstvu u trećem koraku dodatno objašnjeno 16% varijance. Kada se u četvrtom koraku uvrste varijable obrambenih silova objašnjeno je dodatnih 2% varijance kriterija.

U prvom koraku ove HRA značajni negativni prediktori konzumacije alkohola kod žena pokazao se *socioekonomski status* što znači da su žene nižeg socioekonomskog statusa

izvještavale o većim količinama konzumacije alkohola. *Dob i razina obrazovanja* nisu se pokazali značajnim prediktorom.

U dugom koraku uključile su se dimenzije temperamenta. Od četiri dimenzije temperamenta samo *traženje novosti* se pokazalo značajnim prediktorom. Točnije, žene kod kojih je ova dimenzija temperamenta izražena sklonije su većim konzumacijama alkohola. S obzirom na dobivene podatke, može se reći kako je prva hipoteza u ovom slučaju djelomično prihvaćena.

Uvrštavanjem varijabli traume u djetinjstvu (*zanemarivanje, fizičko zlostavljanje, emocionalno zlostavljanje, seksualno zlostavljanje*) u trećem koraku varijabla *zanemarivanje* pokazala se prediktorom konzumacije alkohola što znači da su žene koje su u djetinjstvu bile zanemarivanje od strane odraslih izvještavale o većim konzumacijama alkohola u odrasloj dobi. Također, utvrđen je značajan doprinos *seksualnog zlostavljanja* na konzumaciju alkohola. Žene koji su u djetinjstvu doživjele seksualno zlostavljanje izvještavale su o konzumaciji većih količina alkohola u odrasloj dobi. *Emocionalno zlostavljanje* i *fizičko zlostavljanje* nisu se pokazali značajnim prediktorima konzumacije alkohola. Dobiveni rezultati djelomično su u skladu s prvim dijelom treće hipoteze

U četvrti korak uvrštene su varijable obrambenih stilova (*zreli, neurotski i nezreli*). Jedinim značajnim prediktorom konzumacije alkohola kod žena neočekivano se pokazao *zreli obrambeni stil*. Točnije, žene koje koriste zreli obrambeni stil izvještavale su o većim konzumacijama alkohola. Temeljem dobivenih rezultata, druga hipoteza u ovom slučaju je odbačena.

Uvidom u postotak objašnjene varijance kriterija utvrđeno je kako trauma u djetinjstvu kod muškaraca i kod žena ima veći doprinos konzumaciji alkohola u odnosu na temperament i obrambene stilove. Sukladno tome, drugi dio treće hipoteze u potpunosti se prihvaća.

Rasprava

Brojna istraživanja provedena su u svrhu određivanja faktora koji doprinose konzumaciji alkohola. Usprkos tome, čini se kako je ovo tema s neiscrpnim sadržajem jer su nalazi u literaturi neujednačeni pa je s ciljem provjere odnosa temperamenta, obrambenog stila i traume u djetinjstvu na konzumaciju alkohola provedeno i ovo ispitivanje. Općenito se može reći kako određene dimenzije temperamenta doprinose konzumaciji alkohola. Također, oblik obrambenog stila te doživljena trauma u djetinjstvu pokazali su se kao značajan doprinos konzumaciji alkohola.

Problemom istraživanja nastojao se ispitati doprinos dimenzija temperamenta (*traženja novosti, izbjegavanja štete, ovisnosti o nagradi, ustrajnosti*), obrambenih stilova (*zrelog, nezrelog i neurotskog*) i zlostavljanja u djetinjstvu (*fizičkog zlostavljanja, seksualnog zlostavljanja kod žena i muškaraca, emocionalnog zlostavljanje te zanemarivanja*) na konzumaciju alkohola uz kontrolu sociodemografskih varijabli (*spol, dob, obrazovanje i socioekonomski status*). Prvom hipotezom je pretpostavljeno kako će osobe većeg *traženja novosti* i nižeg *izbjegavanja štete*, nakon kontrole sociodemografskih varijabli, izvještavati o učestalijoj konzumaciji alkohola. Ova hipoteza djelomično je potvrđena budući da se samo *traženje novosti* kod žena pokazalo kao značajan prediktor konzumacije alkohola. Postotak varijance ova dimenzija temperamenta objašnjava u količini konzumacije alkohola iznosi 4%, premda ne izgleda puno može doprinijeti u razumijevanju faktora koji doprinose konzumaciji alkohola. Također, iako spoznaja da određene dimenzije temperamenta doprinose konzumaciji alkohola potrebno je uzeti u obzir i socijalne, biološke i okolišne faktore koji utječu na temperament i time doprinose konzumaciji alkohola. Dobiveni rezultati u skladu s ranijim istraživanjima (Galena i sur., 1997; Henderson i sur., 1994) gdje je također dobiveno kako osobe s izraženom dimenzijom *traženja novosti* izvještavaju o konzumaciji većih količina alkohola. Usto, u istraživanju Galena i suradnika (1997), koji su se usmjerili i na odnos prema alkoholu, dobiveno je da vjerovanja o djelovanju i utjecaju alkohola posredno utječu na *traženje novosti* i količinu popijenog pića čime je njihova varijanca u konačnici iznosila 4.8%. Kao što je ranije spomenuto, iako mali postotak temperamenta objašnjava konzumaciju alkohola ono nam ipak može pojasniti ponašanje pojedinca koje je u podlozi konzumacije alkohola.

Karakteristike žena koje postižu visoke rezultate na dimenziji *traženja novosti* mogu objasniti dobivene rezultate. Točnije, osobe koje postižu visoke rezultate na ovoj dimenziji su radoznale, impulzivne, nekonvencionalnog ponašanja te su time sklonije riziku povećane

konzumacije alkohola. Također, emocija ljutnje/bijesa koja je usko povezana s visokim *traženjem novosti* pokazala se kao okidač za pribjegavanjem povećanoj konzumaciji alkohola kao i korištenja drugih opijata (Wills i sur., 1995; Orum i sur., 2018; Cloninger i sur., 1993). Nadalje, može se pretpostaviti i da socijalni čimbenici, kao što je niži socioekonomski status, budući da se pokazao značajnim prediktorom kriterija u ovom radu, u kombinaciji s visokim *traženjem novosti* doprinosi većoj konzumaciji alkohola. Naime, temperament osobe nije samo biološki uvjetovan već se pokazalo da na njega veliki utjecaju imaju događanja iz okoline, posebice ona iz djetinjstva, čije se posljedice manifestiraju u odrasloj dobi (Cloninger i sur., 2019). Osim toga, prijašnja istraživanja potvrđuju povezanost niskog socioekonomskog statusa i konzumacije alkohola (Heinz i sur., 2016) kao i povezanost postignute niže razine obrazovanja i konzumacije alkohola (Calling i sur., 2019). Budući da je objašnjeni postotak varijance konzumacije alkohola vrlo nizak ili u potpunosti neznačajan po pitanju dimenzija temperamenta (4% kod žena i 1% kod muškaraca) možemo zaključiti kako primjene *Skale temperamenta* na općoj populaciji nisu najpoželjnija opcija ispitivanja ovih dimenzija ličnosti budući se njezin doprinos među kliničkom populacijom pokazao puno većim (Galen i sur., 1997), a razlog tomu može biti to što su situacije u kojima se *Skala temperamenta* koristila odražava kroz ponašanje osoba u specifičnim kliničkim kontekstima (npr. alkoholičari na liječenju, psihijatrijski komorbiditeti i slično) .

Pošto se problemom nastojao ispitati i odnos doživljene traume u djetinjstvu (*fizičkog zlostavljanja, seksualnog zlostavljanja kod žena i muškaraca, emocionalnog zlostavljanje te zanemarivanja*) i konzumacije alkohola postavljena je hipoteza iz dva dijela. Prvim dijelom treće hipoteze pretpostavilo se da će osobe s iskustvom svih oblika zlostavljanja te zanemarivanja izvještavati o učestalijoj konzumaciji alkohola nakon kontrole efekata sociodemografskih varijabli. Temeljem dobivenih rezultata hipoteza je dijelom prihvaćena. Naime, *zanemarivanje* kod žena, *fizičko zlostavljanje* kod muškaraca i *seksualno zlostavljanje* kod muškaraca i žena pokazali su se značajnim prediktorima povećane konzumacije alkohola dok *emocionalno zlostavljanje* niti u jednom modelu nema značajan doprinos.

Kada govorimo o doživljenoj traumi u djetinjstvu i njezinoj povezanosti s povećanom konzumacijom alkohola ovi su nalazi već ranije utvrđeni (Schwandt i sur., 2013). Recimo, Miller i suradnici (1987) i Root (1989) su u svojim istraživanjima utvrdili kako je doživljeno *seksualno zlostavljanje* u djetinjstvu prediktor kasnijem razvoju alkoholizma i problemima s alkoholom. Posljedice bilo koje traume, a posebno težih oblika poput *seksualnog zlostavljanja* neovisno jesu li ga doživjeli muškarci ili žene, očituju se u nerazumijevanju vlastitih emocija

te otežanom nošenju s istim. Epstein i suradnici (1998) ističu kako su simptomi posttraumatskog stresnog poremećaja (PTSP), koji su se razvili nakon doživljenog *seksualnog zlostavljanja* u djetinjstvu, dvostruko više izraženi kod osoba s problemom konzumacije alkohola u odnosu na osobe koji nisu razvili simptome PTSP-a. Također, McCabe i suradnici (2018) naglašavaju kako postoji povećan rizik razvoja depresije u odrasloj dobi kod osoba koje su doživjele *seksualno zlostavljanje u djetinjstvu*. Pretpostavljamo kako sve ove dijagnoze potiču konzumaciju opijata i alkohola kako bi se ublažili postojeći simptomi s kojima se osoba bori.

Žene s iskustvom *seksualnog zlostavljanja* sklonije su većoj konzumaciji alkohola zbog internaliziranja osjećaja srama (Wiechelt i Sales, 2001). Kako se na konzumaciju alkohola gleda kao na „sophisticiraniji“ oblik korištenja opijata, a drugih droga kao puka ovisnost na koje društvo gleda s većim neodobravanjem, žene sa seksualnim zlostavljanjem češće podliježu alkoholu (Ullman i Filipas, 2005). Nadalje, kada govorimo o doživljenom *seksualnom zlostavljanju* u djetinjstvu žrtve razvijaju izraziti osjećaj srama i krivnje koje potiskuju zajedno sa sjećanjem samog događaja kako bi izbjegle osude od društva. Već sama prisutnost, a onda i potiskivanje takvih emocija, može objasniti sklonost konzumacije većih količina alkohola kod osoba s tom traumom posebice kod žena koje su više usmjerene na osjećaje koji im se javljaju po pitanju doživljene traume.

Jedan od razloga zbog čega su muškarci s iskustvom *seksualnog zlostavljanja* skloni većoj konzumaciji alkohola je taj što alkoholu pribjegavaju kako bi poboljšali sliku o sebi. Pokazalo se kako je to posebno slučaj prije stupanja u rizične seksualne odnose. Naime, Davis i suradnici (2012) su pokazali kako muškarci, koji su seksualno zlostavljani u djetinjstvu, imaju sklonost rizičnom seksualnom ponašanju i seksualnom objektiviziranju te je očekivano da im alkohol pomaže razviti, ali i održati pozitivnu sliku o sebi ukoliko dođe do odbijanja od partnerice.

Osim toga, iskustvo traume je složeno. Na primjer, kada je riječ o *zanemarivanju* u djetinjstvu ono se ne odnosi samo na fizičko zanemarivanje od strane odraslih već uključuje i emocionalno zanemarivanje. Također, osobe koje su doživjele neki oblik traume u djetinjstvu ne izvještavaju samo o povećanoj konzumaciji alkohola u odrasloj dobi, već i narušenom mentalnom zdravlju, odnosno o psihijatrijskom komorbiditetu. Naime kod žena koje imaju poteškoće u razumijevanju svojih emocija, dolazi do izbjegavanja i potiskivanja neugodnih emocija koje su istovremenom vezane za doživljeno *zanemarivanje*. Oblici manifestiranja potiskivanja neugodnih emocija su razni, od fizičkih, kao što su različiti tjelesni simptomi

(Abbass i sur., 2014), do korištenja raznih opijata, kao što je konzumacija alkohola (Wiechelt i Sales, 2001).

Prijašnjim istraživanjima pokazalo se kako postoji razlika među spolovima kada je u pitanju čestina doživljavanja pojedinog oblika zlostavljanja u djetinjstvu. Tako je u istraživanju Burnettea i suradnika (2008) dobiveno kako muškarci češće izvještavaju o doživljenom *fizičkom zlostavljanju* u odnosu na žene što je potvrđeno i ovim istraživanjem kroz izdvajanje ove dimenzije kao značajnog prediktora kod muške populacije. Razlog tomu može biti stigma prema odnosu muške ranjivosti. Naime, neprihvatljivo pozitivan odnos fizičkog zlostavljanja prema dječacima koje promiče svrhu njihovog „očvršćivanja“ kako bi jednog dana mogli biti „pravi“ muškarci može potaknuti povećano fizičko zlostavljanje. Također, odnos društva prema tome kako muškarci „nemaju i ne iskazuju“ emocije dodatno naglašava potrebu ka povećanoj konzumaciji alkohola budući je to „prihvatljiv“ način za nošenje s problemom kod muškaraca.

Nadalje, *emocionalno zlostavljanje* kod muškaraca, ali i kod žena nije se pokazalo značajnim prediktorima konzumaciji alkohola. McCabe i suradnici (2018), ukazuju na ulogu kulture u razumijevanju i pogledu određenih oblika zlostavljanja. Naime, u nekim kulturama *emocionalno zlostavljanje* ne doživljava se prijetećim kao u razvijenim zapadnim društvima što umanjuje njihovu važnost unutar te kulture. Upravo zbog toga, moguće je da unutar našeg društva, koje je još uvijek relativno tolerantno na emocionalne oblike kažnjavanja, sklonost alkoholu ne može biti povezan s tom traumom jer žrtva ne smatra da je u djetinjstvu proživjela neku osobitu traumu. Ovo posebno može biti slučaj kod starijih sudionika koje smo zahvatili našim ispitivanjem. Nadalje, *zanemarivanje* se javlja uz sve oblike zlostavljanja pa je ponekad teško odrediti radi li se o *zanemarivanju* ili nekom obliku *zlostavljanja*. Različiti pojedinci mogu različito tumačiti slične situacije, a budući da se pojedina pitanja u korištenom Upitniku, koja se odnose na *zanemarivanje*, mogu protumačiti kao *emocionalno zlostavljanje* (npr. „zatvarao/la nasamo u nekoj prostoriji na duže vrijeme“ – mogući osjećaj manje vrijednosti što ukazuje na emocionalno zlostavljanje) moglo je doći do utjecaja na konačni rezultat. Kako je i ranije spomenuto, zanemarivanje može biti fizičko i emocionalno te zbog preklapanja između emocionalnog zlostavljanja i zanemarivanja moglo je doći do drugačijeg shvaćanja oblika traume kod osoba koje su je doživjele kao i drugačijeg shvaćanja konteksta pitanja u Upitniku.

Povećana konzumacija alkohola može biti ishod bioloških (dimenzija temperamenta) i socijalnih (trauma) čimbenika, ali i strategija suočavanja, tj. obrambenog stila (Zdankiewicz-Ścigała i Ścigała, 2018). Sukladno tomu, problem je uključeno i ispitivanje doprinosa

obrambenog stila na konzumaciju alkohola. Drugom hipotezom pretpostavljeno je kako će osobe s *nezrelim* i *neurotskim* obrambenim stilom izvještavati o učestalijoj konzumaciji alkohola. Temeljem dobivenih rezultata hipoteza je djelomično prihvaćena budući da se jedino očekivani *nezreli obrambeni stil* kod muškaraca pokazao kao značajan prediktor konzumacije alkohola. Dobiveni rezultat može se objasniti spoznajom kako su muškarci skloniji impulzivnijem reagiranju u stresnim situacijama, što se može manifestirati kroz mehanizme kao što su acting out, pasivna agresija i slično, dok su žene sklonije povlačenju. Takođe, Larsson (2023) je u svom istraživanju istaknuo kako muškarci češće koriste *nezreli obrambeni stil*, što je ovim istraživanjem i potvrđeno, dok žene češće koriste *neurotski obrambeni stil* što je suprotno nalazima ovog istraživanja budući je u provedenom istraživanju dobiveno kako kod žena *zreli obrambeni stil* pridonosi povećanoj konzumaciji alkohola. Dosadašnjim istraživanjima potkrepljeno je kako postoji izravna poveznica između obrambenog stila i pribjegavanja korištenja sredstava ovisnosti (Donovan i sur., 1977; Evren i sur., 2012). Naime, osobe koje koriste strategije *nezrelog*, ali i *neurotskog obrambenog stila*, sklonije su konzumaciji većih količina alkohola zbog neuspješnog suočavanja i rješavanja problema s kojima se susreću. Takve osobe su impulzivne te najčešće koriste okrivljavanje drugih zbog čega pribjegavaju konzumaciji alkohola kao produkta nesposobnosti nošenja s vlastitim emocijama. Raketio i suradnici (2009) navode kako osobe sklone korištenju opijata koriste mehanizme *nezrelog obrambenog stila* kao što su izolacija, fantazija i poricanje. Zbog utjecaja neugodnih emocija, osobe nastoje „utopiti“ neugodne osjećaje u alkoholu i time se zaštititi od problema. Također, Taskent i suradnici (2011) u svom istraživanju ističu povezanost konzumacije alkohola i *nezrelog obrambenog stila* u svrhu potiskivanja neugodnih sjećanja. S druge strane, ne treba zaboraviti kako su određene doze poricanja i racionalizacije nužne u oporavku kada si osoba osvijesti sve životne probleme koje je do sad nastojala izbjeći, ali to nije slučaj kod onih koji bijeg traže u alkoholu (Wallace, 1974; prema Donovan i sur., 1977; Kuntsche i sur., 2005; prema Larsson, 2023).

Neočekivani rezultat istraživanja jest doprinos *zrelog obrambenog stila*, kod žena, povećanoj konzumaciji alkohola. Ovaj neočekivani rezultat može se objasniti činjenicom kako s povećanjem dobi opada korištenje *nezrelog* i *neurotskog obrambenog stila*, a povećava se korištenje *zrelog obrambenog stila* (Vaillant, 1977 i 1993; prema Diehl i sur, 1996). Budući je istraživanjem obuhvaćen raspon dobi ženskih sudionica od 18 do 78 godina života ($M=43.91$, $SD=15.175$) možemo reći kako zastupljenost srednje do starije životne dobi utječe na čestinu uporabe *zrelog obrambenog stila*. Također, *zreli obrambeni stil* može uključivati prilagodljivost

i potrebu za zadovoljavanjem društvenih normi te zbog toga žene konzumiraju veće količine alkohola kao odgovor na socijalne situacije. Nadalje, na konzumaciju alkohola gleda se kao na oblik opuštanja (Ullman i Filipas, 2005), ali i način suočavanja sa stresom, te se može pretpostaviti da žene koje koriste *zreli obrambeni stil* prakticiraju konzumaciju alkohola upravo u svrhu relaksacije. Zbog nedovoljno jasnoće u dobivenom nalazu, potrebno je provesti dodatna istraživanja kako bi se utvrdilo zašto žene koje koriste zrele obrane konzumiraju veće količine alkohola.

Slijedom navedenog, prijašnja istraživanja (Grebota i sur., 2008; Evren i sur., 2012, Larsson, 2023) pokazuju kako osobe, posebice žene, sklone konzumaciji alkohola koriste i *neurotski obrambeni stil* što se u ovom istraživanju nije potvrdilo. Razlog takvom ishodu rezultata može biti zbog činjenice kako *nezreli obrambeni stil* čini 12 mehanizama dok *neurotski* (i *zreli*) *obrambeni stil* čine četiri mehanizma (Zeigler-Hill, 2007). Taj nerazmjer u broju mehanizama mogao je dovesti do toga da se lakše identificira *nezreli obrambeni stil* od *neurotskog*. Kako bi se eliminirali potencijalni čimbenici koji mogu narušiti rezultate istraživanja, autori predlažu korištenje dvofaktorskog modela, tj. spajanje *neurotskog* i *zrelog obrambenog stila* u jedan faktor te korištenje *nezrelog obrambenog stila* kao drugi faktor. Samu činjenicu potkrepljuje i spoznaja kako mehanizmi *neurotskog* i *zrelog obrambenog stila* međusobno pozitivno koreliraju (Vulić-Prtorić, 2008). Temeljem toga, prijedlog za buduća istraživanja je korištenje dvofaktorskog modela Upitnika i nastojanje u izjednačavanju sudionika prema spolu.

Konačno, pregledom doprinosa pojedinih prediktora u oba modela utvrđeno je kako trauma u djetinjstvu ima veći doprinos konzumaciji alkohola u odnosu na temperament i obrambene stilove čime je drugi dio treće hipoteze potvrđen. Razlog tomu može biti veći emocionalni doprinos kojim se neugodne emocije nastoje potisnuti te osjećaj srama i samookrivljanje koji se javljaju zbog doživljenog događaja (Kilpatrick i sur., 2000). Budući da osobe koje su doživjele zlostavljanje u djetinjstvu to iskustvo pripisuju vlastitoj krivici, njihov je osjećaj srama puno više internaliziran i emocionalno kontroliran (Hall, 1996). One se osjećaju izolirano, odbačeno i ranjivo te imaju potrebu te osjećaje zamijeniti prividnom srećom i samopouzdanjem, a kako bi to učinile najčešće se okreću povećanoj konzumaciji alkohola. Upravo je alkohol taj koji kod osoba koje su doživjele traumu u djetinjstvu, posebice seksualno zlostavljanje, daje privremeno bolju sliku o sebi i umanjuje osjećaj srama.

Ograničenja i implikacije istraživanja

Jedno od ograničenja istraživanja je online način prikupljanja podataka. Naime, ne možemo sa sigurnošću tvrditi da je uzorak u potpunosti reprezentativan jer nemaju sve osobe društvene mreže i nisu sve osobe s karakteristikama od interesa za ovo istraživanje vidjele pozivnicu za sudjelovanje u istom te zbog toga nisu bile dio ovog ispitivanja. Osjetljivost teme istraživanja sljedeće je ograničenje. Tema zlostavljanja kao i alkoholizma nisu nimalo otvoreno prihvaćene te su često tabu teme većine društava. Unatoč tome što se radi o anonimnom odgovaranju postoji mogućnost da su davani društveno poželjni odgovori. Osim toga, u društvu se konzumacija alkohola ne smatra prevelikim problemom sve dok nije ekstremna. To ne znači da osoba nema problem alkoholizma. Upravo zbog tog društvenog odnosa prema alkoholu u sljedećim istraživanjima potrebno je koristiti strožije upitnike koji su usmjereni na ispitivanje odnosa prema konzumaciji alkohola kako bi se utvrdilo utječe li to na dobivene rezultate budući da pozitivan stav prema alkoholu može iskriviti stvarnu sliku problema u konzumaciji povećanih količina alkohola. Nadalje, zbog ispitivanja iznimno osjetljivih tema postoji mogućnost da su u istraživanju sudjelovale osobe koje su doživjele traumu u djetinjstvu u blažem obliku ili koje percipiraju socioekonomski status nižim od stvarnosti, dok osobe često doživljene traume i stvarnog niskog socioekonomskog statusa nisu obuhvaćene. Također, još uvijek među istraživačima postoji raskol u definiranju zlostavljanja što je moglo utjecati na to jesmo li ispitivanjem obuhvatili sva ona ponašanja koja bi ušla u okvire određenog oblika zlostavljanja ili zanemarivanja. Konačno, iako naizgled djeluje kako je tema poprilično istražena još uvijek nedostaje novijih istraživanja koji bi bili usmjereni na ispitivanje zaštite mentalnog zdravlja nakon doživljene traume u djetinjstvu i povećane konzumacije alkohola putem obrambenog stila i pojedinih dimenzija temperamenta budući je potvrđeno kako na temperament mogu utjecati čimbenici iz okoline (Cloninger i sur., 2019). Nadalje, budućim istraživanjima moglo bi se ispitati postoji li generacijska razlika u obliku doživljene traume u djetinjstvu te kakav je odnos dimenzija karaktera s dimenzijama temperamenta, traume u djetinjstvu, obrambenog stila i konzumacije alkohola. Također, u budućim istraživanjima predlaže se korištenje dvofaktorskog modela ispitivanja obrambenog stila. Važnost provedenog istraživanja leži u proširivanju spoznaja o čimbenicima koji doprinose ovom obliku ponašanja što u konačnici doprinosi boljem razvoju programa za liječenje problema s alkoholom.

Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati odnos temperamenta, obrambenih stilova, i zlostavljanja u djetinjstvu na konzumaciju alkohola uz kontrolu sociodemografskih varijabli. Utvrđeno je kako dimenzija temperamenta *traženje novosti* kod žena doprinosi povećanoj konzumaciji alkohola. Kod muškaraca se dimenzije temperamenta nisu pokazale značajnim prediktorom konzumaciji alkohola. Od svih oblika zlostavljanja, utvrđeno je kako doživljeno *zanemarivanje* kod žena, *fizičko zlostavljanje* kod muškaraca te *seksualno zlostavljanje* kod oba spola doprinosi konzumaciji alkohola. *Nezreli obrambeni stil* kod muškaraca te pokazao se značajnim prediktorom konzumacije alkohola. Pretpostavka o značajnom doprinosu *neurotskog obrambenog stila* konzumaciji alkohola nije potvrđena. Neočekivano, *zreli obrambeni stil* kod žena pokazao se značajnim prediktorom konzumaciji alkohola, a razlog tomu može biti pretežito stariji uzorak ženskih sudionika. U odnosu na temperament i obrambeni stil, doživljena trauma u djetinjstvu najviše doprinosi povećanoj konzumaciji alkohola. Rezultati ovog istraživanja potiču raspravu o temi problema s alkoholom i faktorima koji utječu na njega te ujedno potiču na daljnja istraživanja kako bi dali nove spoznaje i proširili znanje o utjecaju raznih faktora na povećanu konzumaciju alkohola.

Literatura

- Abbass, A. A., Joyce, A. S. i Ogradniczuk, J. S. (2014). Childhood Maltreatment and Somatic Complaints among Adult Psychiatric Outpatients. *Psychotherapy and Psychosomatics*, 83 (5), 322-324. <https://doi.org/10.2307/3090177>
- Andrews, G., Singh, M. i Bond, M. (1993). The defense style questionnaire. *The Journal of nervous and mental disease*, 181(4), 246-256. <https://doi.org/10.1037/t20765-000>
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss: Volume 2. Separation: Anxiety and anger*. New York: Basic Books.
- Brady, K. T. i Back, S. E. (2012). Childhood trauma, posttraumatic stress disorder, and alcohol dependence. *Alcohol research: current reviews*, 34(4), 408.
- Burnette, M. L., Ilgen, M., Frayne, S. M., Lucas, E., Mayo, J. Weitlauf, J. C. (2008). Violence perpetration and childhood abuse among men and women in substance abuse treatment. *Journal of substance abuse treatment*, 35(2), 217-222. <https://doi.org/10.1016/j.jsat.2007.10.002>
- Calling, S., Ohlsson, H., Sundquist, J., Sundquist, K. i Kendler, K. S. (2019). Socioeconomic status and alcohol use disorders across the lifespan: A co-relative control study. *PloS one*, 14(10), e0224127. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0224127>
- Carrigan, G., Samoluk, S. B. i Stewart, S. H. (1998). Examination of the short form of the Inventory of Drinking Situations (IDS-42) in a young adult university student sample. *Behaviour Research and Therapy*, 36(7-8), 789-807. [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(98\)00024-2](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(98)00024-2)
- Cloninger, C. R. (1994). Temperament and personality. *Current Opinion in Neurobiology*, 4, 266 -273. [https://doi.org/10.1016/0959-4388\(94\)90083-3](https://doi.org/10.1016/0959-4388(94)90083-3)

Cloninger, C. R., Cloninger, K. M., Zwir, I. i Keltikangas-Järvinen, L. (2019). The complex genetics and biology of human temperament: a review of traditional concepts in relation to new molecular findings. *Translational Psychiatry*, 9(1), 290.

<https://doi.org/10.1038/s41398-019-0621-4>

Cloninger, C. R., Svrakic, D. M. i Przybeck, T. R. (1993). A psychobiological model of temperament and character. *Archives of general psychiatry*, 50(12), 975-990. doi: 10.1001/archpsyc.1993.01820240059008

Costa, R. M. i Brody, S. (2013). Immature psychological defense mechanisms are associated with greater personal importance of junk food, alcohol, and television. *Psychiatry Research*, 209(3), 535-539. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2013.06.035>

Cramer, P. (1998). Defensiveness and defense mechanisms. *Journal of Personality*, 66(6), 879-894. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00035>

Dadsetan, P., Alibakhshi, Z. i Pakdaman, S.(2008). Defense mechanism styles in different characters of self-loving: Fundamental correlation. *Journal of Iranian psychologists*, 5(18), 99-110. [Javno dostupno na <http://www.european-science.com>]

Davis, K. C., Schraufnagel, T. J., Jacques-Tiura, A. J., Norris, J., George, W. H. i Kiekel, P. A. (2012). Childhood sexual abuse and acute alcohol effects on men's sexual aggression intentions. *Psychology of violence*, 2(2), 179. <https://doi.org/10.1037/a0027185>

Diehl, M., Coyle, N. i Labouvie-Vief, G. (1996). Age and sex differences in strategies of coping and defense across the life span. *Psychology and aging*, 11(1), 127.

<https://doi.org/10.1037/0882-7974.11.1.127>

- Donovan, D. M., Rohsenow, D. J., Schau, E. J. i O'leary, M. R. (1977). Defensive style in alcoholics and nonalcoholics. *Journal of Studies on Alcohol*, 38(3), 465-470. <https://doi.org/10.15288/jsa.1977.38.465>
- Downey, C. i Crummy, A. (2022). The impact of childhood trauma on children's wellbeing and adult behavior. *European Journal of Trauma & Dissociation*, 6(1), 100237. <https://doi.org/10.1016/j.ejtd.2021.100237>
- Drapeau, M., Thompson, K., Petraglia, J., Thygesen, K. L. i Lecours, S. (2011). Defense mechanisms and gender: an examination of two models of defensive functioning derived from the defense style questionnaire. *International Journal of Psychology and Psychological Therapy*, 11(1), 149-155. <https://www.redalyc.org/pdf/560/56017110006.pdf>
- Epstein, J. N., Saunders, B. E., Kilpatrick, D. G. i Resnick, H. S. (1998). PTSD as a mediator between childhood rape and alcohol use in adult women. *Child abuse & neglect*, 22(3), 223-234. [https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(97\)00133-6](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(97)00133-6)
- Evren, C., Durkaya, M., Evren, B., Dalbudak, E. i Cetin, R. (2012). Relationship of relapse with impulsivity, novelty seeking and craving in male alcohol-dependent inpatients. *Drug and alcohol review*, 31(1), 81-90. <https://doi.org/10.1111/j.1465-3362.2011.00303.x>
- Field, A. P. (2013). *Discovering statistics using IBM SPSS statistics: And sex and drugs and rock 'n' roll (4th ed.)*. London: Sage publications.
- Furnham, A. (2012). Lay understandings of defence mechanisms: The role of personality traits and gender. *Psychology, health & medicine*, 17(6), 723-734. <https://doi.org/10.1080/13548506.2012.663922>

- Galen, L. W., Henderson, M. J. i Whitman, R. D. (1997). The utility of novelty seeking, harm avoidance, and expectancy in the prediction of drinking. *Addictive Behaviors*, 22(1), 93-106. [https://doi.org/10.1016/S0306-4603\(96\)00018-4](https://doi.org/10.1016/S0306-4603(96)00018-4)
- Grebota, E., Coffinet, A. i Laugier, C. (2008). Changes during detoxification: depression, hopelessness, defence mechanisms and beliefs. *Journal de Thérapie Comportementale et Cognitive*, 18, 77-83. <https://doi.org/10.1016/j.jtcc.2008.05.002>
- Hall, J. M. (1996). Pervasive effects of childhood sexual abuse in lesbians' recovery from alcohol problems. *Substance use & misuse*, 31(2), 225-239. <https://doi.org/10.3109/10826089609045810>
- Heinz, A., Beck, A. i Rapp, M. A. (2016). Alcohol as an environmental mortality hazard. *JAMA psychiatry*, 73(6), 549-550. doi:10.1001/jamapsychiatry.2016.0399
- Henderson, M. J., Goldman, M. S., Covert, M. D. i Carnevalla, N. (1994). Covariance structure models of expectancy. *Journal of Studies on Alcohol*, 55(3), 315-326. <https://doi.org/10.15288/jsa.1994.55.315>
- Horwitz, A. V., Widom, C. S., McLaughlin, J. i White, H. R. (2001). The impact of childhood abuse and neglect on adult mental health: A prospective study. *Journal of health and social behavior*, 184-201. <https://doi.org/10.2307/3090177>
- Ivanec, D., Kolesarić, V. i Petz, B. (2012). *Osnovne statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap
- Iwanicka, K., Gerhant, A. i Olajossy, M. (2017). Psychopathological symptoms, defense mechanisms and time perspectives among subjects with alcohol dependence (AD) presenting different patterns of coping with stress. *PeerJ*, 5, e3576. <https://doi.org/10.7717/peerj.3576>

- Karlović, A., Buljan-Flander, G. i Vranić, A. (2001). Validacija upitnika o zlostavljanju u djetinjstvu. *Suvremena psihologija*, 4(1-2).
- Kilpatrick, D. G., Acierno, R., Saunders, B., Resnick, H. S., Best, C. L. i Schnurr, P. P. (2000). Risk factors for adolescent substance abuse and dependence: data from a national sample. *Journal of consulting and clinical psychology*, 68(1), 19. <https://doi.org/10.1037/0022-006X.68.1.19>
- Kline, R. B. (1998). Principles and practice of structural equation modeling. *New York: Guilford Press*.
- Kolenović-Đapo, J., Drače, S. i Hadžiahmetović, N. (2015). Psihološki mehanizmi odbrane. Teorijski pristupi, klasifikacija i vodič za vježbe. *Filozofski fakultet Sarajevo*.
- Kutnjak, P. (2020). *Impulzivnost, emocionalna regulacija i metakognicije o alkoholu u objašnjenju konzumacije alkohola kod studenata* [Doktorska disertacija, Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet u Rijeci, Odsjek za psihologiju].
- Larsson, M. (2023). Alcohol, Defense Style, and Gender in Adult University Student Sample. [Javno dostupno na DiVA]
- Lobo, R. P., Morris, S. S., Yanes, J., Tenenbaum, R. B., Feeney, K. E. i Musser, E. D. (2021). The role of temperament in alcohol use among college students. *Addictive behaviors reports*, 14, 100366. <https://doi.org/10.1016/j.abrep.2021.100366>
- Lyke, J. (2016). Defense style predicts subjective well-being in a non-clinical sample. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 4(1), 62-71.
- Marčinko, I. i Ajduković, D. (2013). Povezanost temperamenta, percepcije stresa i uspješne prilagodbe adolescenata. *Ljetopis socijalnog rada*, 20(3), 363-386.
- McCabe, B. E., Lai, B. S., Gonzalez-Guarda, R. M. i Peragallo Montano, N. (2018). Childhood abuse and adulthood ipv, depression, and high-risk drinking in latinas. *Issues in mental health nursing*, 39(12), 1004-1009. <https://doi.org/10.1080/01612840.2018.1505984>

- Miller, B. A., Downs, W. R., Gondoli, D. M. i Keil, A. (1987). The role of childhood sexual abuse in the development of alcoholism in women. *Violence and Victims*, 2(3), 157-172. doi: 10.1891/0886-6708.2.3.157
- Moustafa, A.A., Parkes, D., Fitzgerald, L., Underhill, D., Garami, J., Levy-Gigi, E., Stramecki, F., Valikhani, A., Frydecka, D. i Misiak, B. (2018). The relationship between childhood trauma, early-life stress, and alcohol and drug use, abuse, and addiction: An integrative review. *Current Psychology*, 1-6. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9973-9>
- Mulder, R. T., Joyce, P. R., Sellman, J. D., Sullivan, P. F. i Cloninger, C. R. (1996). Towards an understanding of defense style in terms of temperament and character. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 93(2), 99-104. <https://doi.org/10.1111/j.1600-0447.1996.tb09809.x>
- Orum, M. H., Kustepe, A., Kara, M. Z., Dumlupinar, E., Egilmez, O. B., Ozen, M. E. i Kalenderoglu, A. (2018). Addiction profiles of patients with substance dependency living in Adiyaman province. *Med Science*, 7(2), 369-372. doi: [10.5455/medscience.2018.07.8752](https://doi.org/10.5455/medscience.2018.07.8752)
- Petz, B. (2005). Psihologijski rječnik, 2. izdanje. *Naklada Slap. Jastrebarsko.*
- Plomin, R. i Dunn, J. (ured.). (2013). *The study of temperament: Changes, continuities, and challenges.* Psychology Press.
- Profaca, B. (2016). Traumatizacija djece i mladih. *Ljetopis socijalnog rada*, 23(3), 345-361. <https://doi.org/10.3935/ljsr.v23i3.143>
- Profaca, B. i Arambašić, L. (2009). Traumatski događaji i trauma kod djece i mladih. *Klinička psihologija*, 2(1-2), 53-73. [Javno dostupno na <https://hrcak.srce.hr/158461>]
- Raketic, D., Kovacevic, M. i Djuric, T. (2009). Women addiction (alcohol and opiates) and defense mechanism style. *European Psychiatry*, 24(S1), 1-1. [https://doi.org/10.1016/S0924-9338\(09\)70684-4](https://doi.org/10.1016/S0924-9338(09)70684-4)

- Root, M. P. (1989). Treatment failures: The role of sexual victimization in women's addictive behavior. *American Journal of Orthopsychiatry*, 59(4), 542-549.
<https://doi.org/10.1111/j.1939-0025.1989.tb02744.x>
- Sartor, C. E., Bachrach, R. L., Stepp, S. D., Werner, K. B., Hipwell, A. E. i Chung, T. (2018). The relationship between childhood trauma and alcohol use initiation in Black and White adolescent girls: considering socioeconomic status and neighborhood factors. *Social psychiatry and psychiatric epidemiology*, 53, 21-30. <https://doi.org/10.1007/s00127-017-1461-2>
- Schumacher, J. A., Coffey, S. F. i Stasiewicz, P. R. (2006). Symptom severity, alcohol craving, and age of trauma onset in childhood and adolescent trauma survivors with comorbid alcohol dependence and posttraumatic stress disorder. *American Journal on Addictions*, 15(6), 422-425. doi: [10.1080/10550490600996355](https://doi.org/10.1080/10550490600996355)
- Schwandt, M. L., Heilig, M., Hommer, D. W., George, D. T. i Ramchandani, V. A. (2013). Childhood trauma exposure and alcohol dependence severity in adulthood: mediation by emotional abuse severity and neuroticism. *Alcoholism: Clinical and Experimental Research*, 37(6), 984-992.
<https://doi.org/10.1111/acer.12053>
- Simpson, T. L. i Miller, W. R. (2002). Concomitance between childhood sexual and physical abuse and substance use problems: A review. *Clinical psychology review*, 22(1), 27-77.
[https://doi.org/10.1016/S0272-7358\(00\)00088-X](https://doi.org/10.1016/S0272-7358(00)00088-X)
- Špehar, M. (2019). *Socijala anksioznost i konzumacija alkohola-uloga bihevioralno motivacijskih sustava i razloga za pijeње* (Diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku. Filozofski fakultet Osijek).
- Taskent, V., Karadag, F., Topcuoglu, V., Akduman, I. i Evren, C. (2011). Psychological defense mechanisms, childhood traumas and dissociative experiences in patients with drug and alcohol dependency. *Turk Psikiyatri Derg*, 22, 58.

- Thompson, M. P., Kingree, J. B. i Desai, S. (2004). Gender differences in long-term health consequences of physical abuse of children: data from a nationally representative survey. *American journal of public health, 94(4)*, 599-604. <https://doi.org/10.2105/AJPH.94.4.599>
- Ullman, S. E. i Filipas, H. H. (2005). Gender differences in social reactions to abuse disclosures, post-abuse coping, and PTSD of child sexual abuse survivors. *Child abuse & neglect, 29(7)*, 767-782. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2005.01.005>
- Vulić-Prtorić, A. (2008). Psihometrijska validacija Upitnika obrambenih stilova DSQ-40–preliminarno istraživanje. *Socijalna psihijatrija, 36(2)*, 49-57.
- Wiechelt, S. A. i Sales, E. (2001). The role of shame in women's recovery from alcoholism: The impact of childhood sexual abuse. *Journal of Social Work Practice in the Addictions, 1(4)*, 101-116. https://doi.org/10.1300/J160v01n04_07
- Wills, T. A., DuHamel, K. i Vaccaro, D. (1995). Activity and mood temperament as predictors of adolescent substance use: test of a self-regulation mediational model. *Journal of Personality and Social Psychology, 68(5)*, 901. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.68.5.901>
- World Health Organization. (1999). *The world health report: 1999: making a difference*. World Health Organization.
- World Health Organization. (2001). AUDIT: the Alcohol Use Disorders Identification Test: guidelines for use in primary health care/ Babor, T. F., Higgins-Biddle, J. C., Saunders, J. B., Monteiro, M. G. (No. WHO/MSD/MSB/01.6 a). World Health Organization.
- Zdankiewicz-Ścigała, E. i Ścigała, D. K. (2018). Trauma, temperament, alexithymia, and dissociation among persons addicted to alcohol: Mediation model of dependencies. *Frontiers in Psychology, 9*, 1570. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2018.01570>

Zeigler-Hill, (2007). Defense Styles and the Interpersonal Circumplex: The Interpersonal Nature of Psychological Defense. *Psychiatry, Psychology and Mental Health*, 1(2), 1- 15.